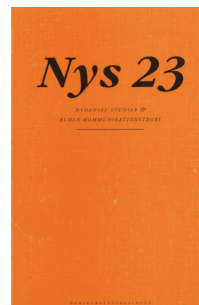

NyS

Titel:	Valgfrihet i skriftnormalene – en fordel eller en ulempe?
Forfatter:	Trude Hoel
Kilde:	<i>NyS – Nydanske Studier</i> & <i>Almen kommunikationsteori</i> 23, 1997, s. 25-34
Udgivet af:	Dansklærerforeningen
URL:	www.nys.dk

© NyS og artiklens forfatter

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre NyS-numre (NyS 1-36) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

VALGFRIHET I SKRIFTNORMALENE

– EN FORDEL ELLER EN ULEMPE?

AF TRUDE HOEL

Den norske skriftspråksituasjonen skiller seg markant fra den danske blant annet ved at man i de norske skriftnormalene finner langt større valgfrihet enn i den danske skriftnormalen. Er den utbredte valgfriheten i de norske skriftnormalene en belastning eller en fordel for språkbrukeren? Et av argumentene for å bygge ut valgfriheten i de norske skriftnormalene er at valgfriheten skal fremme sammenhengen mellom lyd og skrift slik at hver enkel språkbruker skal kunne legge talemålet til grunn for skriftmålet. Hvor viktig er egentlig lyd-skrift-korrespondansen – og bør en eventuelt ønsket korrespondanse bli realisert i en skriftnormal med stor grad av valgfrihet? Hvilken skriftnormal er mest formålstjenlig for skribentene, den danske eller de norske? I min hovedfagsavhandling har jeg sammenlignet problemer som kan relateres til de norske og den danske skriftnormalen, dvs. jeg har sett på feiltyper som kan knyttes opp til graden av valgfrihet i den enkelte skriftnormalen. Materialet er basert på rettskrivningsundersøkelser som er gjennomført i Danmark og i Norge.

I motsetning til dansker blir nordmenn stilt overfor en rekke valg i sin omgang med skriftspråket. Allerede før første klasse på barneskolen, er det foreldrenes ansvar å avgjøre hvilken skriftnormal som skal være hovedmålformen for ynglingen – bokmål eller nynorsk. De offisielt fastsatte skriftnormalene, dvs. normalene for bokmål og nynorsk, gir dessuten rom for omfattende valgmuligheter for den enkelte språkbrukeren hver gang skriftspråket blir brukt. Den norske skriftspråksituasjonen rommer i teorien to typer valgfrihet: det er valg av normal¹ og det er valg av form. I dansk skriftspråk finner vi også valgfrihet som en integrert del av rettskrivningsnormalen, men graden og “typen” av valgfrihet er av en helt annen art enn den norske. Jeg vil kort gjøre greie for valgfriheten i de norske skriftnormalene. Først vil jeg imidlertid gjøre ut om valgfriheten i den danske skriftnormalen, da denne kanskje ikke er kjent for alle danske lesere.

DOBBELTFORMER I DANSK

En oversikt over de offisielle valgfrie formene i dansk er gitt i *Danske Dobbelthformer* (Jacobsen 1992). Jacobsen gjør i etterordnet greie for all valgfrihet som forekommer innenfor den danske rettskrivningen, det vil si valgfrie staveformer (ortografiske forskjeller, men lik uttale f.eks. *hefte* eller *hæfte*), ordformer (ortografiske forskjeller og ulik uttale f.eks. *bagerst* eller *bagest*) og bøyningsformer (f.eks. *atlasen* eller *atlassen*). Det er likevel enkeltformene som er det normale i dansk rettskrivning. Verken synonymer eller ord som skiller seg fra hverandre med hele ledd, f.eks. *igangsætning* og *igangsættelse*, oppfattes som dobbeltformer (ibid.:142). Men opptelling viser at ord som inngår i en dobbeltform utgjør samlet ca. bare 5 % av alle ordene i *Retskrivningsordbogen* (ibid.:141). De fleste danske dobbeltformer har oppstått som et resultat av fordanskning av lånord i senere tid, og de kan derfor medføre assosiasjoner som fører til at brukeren kan bli klassifisert som “moderne”, “gammeldags” eller “tradisjonell”. Fordanskning er likevel ikke det eneste prinsippet bak de danske dobbeltformene. Noen ord blir fordansket fordi man ønsker en nærmere forbindelse mellom lyd og skrift, f.eks. *bolchevik* eller *bolsjevik*, men enkelte dobbeltformer viser en dreining tilbake til mer konservative ordformer, f.eks. *bolsje* eller *bolche*.

Situasjonen kan minne om den norske, men de danske dobbeltformene gjelder få ord, og de “allerflestes valgfriheter angår ord i det perifere ordforråd” (ibid.:147). Jacobsen legger også vekt på at ikke alle varianter i dansk er like anvendelige, selv om de er likeverdige (ibid.:147). I dansk mangler man dessuten systematisk valgfrihet, og man har bare dobbeltformer – og ikke mangedoble former som i de norske skriftnormalene, f.eks. i nynorsk *mogele*g eller *mogle*g eller [*mogelig* eller *moglig* eller *mule*g eller *mulig*]². Dobbeltformene i dansk er altså et marginalt fenomen.

VALGFRIE FORMER I NORSK

Den norske språkbrukeren blir stilt overfor valg innen det som gjerne kalles for systematisk valgfrihet og valgfrihet innen enkeltord. Den systematiske valgfriheten er bundet til språklige kategorier, som f.eks. valg av infinitivsendning i nynorsk, *hoppa* eller *hoppe*. Valgfriheten mellom enkeltord er knyttet til lydverket, f.eks. *tønne*, *tynne* eller [*tunne*] i nynorsk. Språkbrukerne kan også velge mellom sjeldne eller mer frekvente varianter av ord, f.eks. *ljøs* eller *lys* i nynorsk. Noen ganger kan man velge mellom ulike bøyningensmønstre, i bokmål kan man f.eks. i nøytrum flertall enten skrive *eple-*

ne eller *epla*. I noen tilfeller finner man også eksempler på valgfrihet i fordelingen av substantiv på grammatisk kjønn³, f.eks. kan alle hunkønnsord i bokmål også være hankønnsord, slik at man kan ha “felleskjønn” (utrum) som i dansk, *ei jente* eller *en jente*. Man finner også eksempler på valgfrihet i fordelingen av verb på bøyningsklasser, f.eks. kan noen verb ha både sterk og svak bøyning. I bokmål kan man således velge mellom *drepte* eller *drap*. Det eneste kravet til konsekvens, er kravet om konsekvent infinitivsending i nynorsk, resten er opp til den enkelte språkbrukeren. Utenom dette kravet, finnes det altså ingen formelle krav som tilsier at hvis du har brukt en variant én gang i en tekst, så er du forpliktet til å bruke den samme varianten senere i den samme teksten. Den største forskjellen mellom valgfriheten i norsk og dansk rettskrivning, er altså “typen” og graden av valgfrihet. I de norske skriftnormalene finner man en stor grad av systematisk variasjon, og man kan ha to eller flere sidestilte hovedformer, i tillegg til sideformene.

FORHOLDET MELLOM SKRIFT OG TALE

En av fordelene som blir fremhevet ved den utbredte valgfriheten i de norske skriftnormalene, er at den kan bli tatt i bruk i forbindelse med skriftspråksinnlæringen, og da i sammenheng med elevens eget talemål. Her kommer vi inn på enda et norskspråklig fenomen som er med på å skille den norske språksituasjonen fra f.eks. den danske: De kravene som gjelder til normering av talemål i Norge, gjelder bare for medarbeidere i Norsk rikskringkasting i manuskriptbundne sendinger. NRK er her pålagt en prosentvis deling mellom standard bokmål og standard nynorsk. De mest brukte talemålsvarietetene i Norge ellers, er de ulike dialektene.

Graden av valgfrihet i de norske skriftnormalene er ofte utgangspunkt for påstander om at valgfriheten er en belastning for språkbrukerne. Valgfriheten blir blant annet kritisert for å kreve for mye av den enkelte språkbrukeren, fordi man gjennom bruk av valgfriheten forplikter seg til å ha innsikt i skriftspråkssituasjonen (se f.eks. Byberg 1993:55-56). Det er ofte mulig å velge mellom såkalte “tradisjonelle” og “radikale” former innen begge skriftnormalene. I nynorsk kan man f.eks. skrive både den “tradisjonelle” formen [*boki*] og den “radikale” formen *boka*, og i bokmål kan man velge mellom den “tradisjonelle” formen *boken* og den “radikale” formen *boka*. For dem som måtte ønske en tilnærming mellom de to skriftspråkene, er det altså mulig å bruke formen *boka*, som er felles for begge. For dem som jobber i

den offentlige administrasjonen, er det bare lov å bruke hovedformen *boka* i nynorsk, men begge formene, *boka* eller *boken*, i bokmål. Hovedformene inngår i *læreboknormalen* og klammeformene inngår i *rettskrivningsnormalen*, og skillet er opprettet for å begrense valgfriheten i offentlig bruk. De formene som ikke står i skarpe klammer, er altså hovedformer og skal brukes i lærebøker og i offentlig tjeneste, men elever kan velge mellom hovedformer og former i skarpe klammer, dvs. sideformer.

Som kjent har yngre dansker et stort problem med å slutte seg til skriften når de kjenner uttalen, og omvendt (se bl.a. Elbro, Jansen og Löb 1981:73), fordi samsvaret mellom lyd og bokstav langt på vei mangler. Vil da ikke valgfrihet som rommer mest mulig uttalevariasjon kunne avhjelpe en del av problemet? Samsvar mellom skrift og tale vil uansett gi skribenten fordelene av gjenkjennelse.

Det er imidlertid mange som er skeptiske til valgfriheten fordi de mener at det er viktig at alt staves likt alltid, de er bl.a. redde for at utbredt valgfrihet vil svekke en teksts lesbarhet. Mellom 1989 og 1991 ble det gjennomført en internasjonal leseundersøkelse (IEA), og i 1993 ble det lagt frem en rekke artikler fra leseundersøkelsens materiale i de nordiske landene (Tønnessen 1993). Ut fra studiene ser det ikke ut til at norske elever er betydelig svekket i sin evne til å lese og å forstå en tekst, selv om de norske skriftspråkene er preget av valgfrihet. Det som undersøkelsen derimot kom frem til, var at danske tredjeklassinger lå under det internasjonale gjennomsnittet når det gjaldt leseferdigheter, men det gjennomsnittlige resultatet for 8. klasse var bedre i Danmark enn i Norge. Testresultatene for tredjeklassingene kan skyldes mangelen på lyd-skrift-korrespondanse i dansk, og testresultatene fra 8. klasse kan kanskje forklares med at det finnes større vektlegging av leseferdighet i den danske skolen enn i den norske.

SAMMENLIGNING AV FEILTYPER

Jeg har sammenlignet danske og norske rettskrivningsundersøkelser for å lete etter en eventuell sammenheng mellom feiltyper og grad av valgfrihet i rettskrivningsnormalene. De danske undersøkelsene viser at mange av de danske stavefeilene kan ha bakgrunn i manglende sammenheng mellom lyd og skrift, f.eks. har feil i sammenheng med såkalte stumme bokstaver et stort omfang: *inddirekte* (for *indirekte*), *vidst* (for *vist*) og *toldmodighed* (for *tålmodighed*) (Andersen 1992) og *plasen* (for *pladsen*) og *gjøre* (for *gjorde*) (Sandersen 1983). Argumenter som blir brukt for å beholde de stumme

konsonantene i skriftspråket, er bl.a. at de opprettholder forbindelsen mellom ord og ordformer, og at de er med på å opprettholde en stabil skrifttradisjon. I de norske skriftnormalene er det likevel funnet rom for i enkelte tilfeller å opprette valgfrihet mellom former med stum *d* og uten stum *d*, f.eks. kan man både i bokmål og i nynorsk velge mellom *stod* eller *[sto]*, og i bokmål skriver man *siden* eller *sia*, og i nynorsk *sidan* eller *sia*. I de norske skriftspråkene er det altså en viss mulighet for å bruke talemålet som modell for skriftmålene når det gjelder stumme konsonanter. Likevel viser norske rettskrivningsundersøkelser at stumme konsonanter også fører til skrivefeil i norsk, enten som utelating eller som hyperkorrekt form, f.eks. *jevnaldrene* (for *jevnaldrende*), *blandt* (for *blant*) og *utbrett* (for *utbredt*) (Sætre 1973) og *allti* (for *alltid*) og *or* (for *ord*) (Wiggen 1982).

En annen frekvent feiltype i de danske rettskrivningsundersøkelsene er vokalforveksling, f.eks. *nødvendigvis* (for *nødvendigvis*), *rødmusset* (for *rødmosset*) og *fornæmelse* (for *fornemmelse*) (Andersen 1992) og *fortelle* (for *fortælle*), *tjæner* (for *tjener*) og *vajen* (for *vejen*) (Sandersen 1983). Som et ledd i oppdateringen mot ulike talemålsvarianter er det i de norske skriftnormalene innført valgfrihet mellom ulike vokaler i enkeltord, og denne valgfriheten åpner for økt lyd-skrift-korrespondanse. I nynorsk kan man f.eks. skrive *knopp* eller *knupp* og *skole* eller *skule*, men mange ord er uten denne formen for valgfrihet. Enkelte ord har f.eks. alltid *o*, som *sommer* i bokmål, andre ord har alltid *u*, som f.eks. *dum*, mens atter andre ord har sidestilte former som *boet* eller *buet*. Også andre vokaler opptrer i valgfrie former i de norske skriftnormalene. Materialet fra de norske rettskrivningsundersøkelsene viser likevel at vokalforveksling også er en frekvent feiltype for norske språkbrukere. I Geirr Wiggens undersøkelse av talemålsrelaterte avvik fra rettskrivningsreglene (Wiggen 1982), er vokalforvekslinger av typen *æ* brukt i stedet for *e* (f.eks. *hærme* for *herme*), *å* brukt i stedet for *o* (f.eks. *kåmme* for *komme*), og *o* brukt i stedet for *u* (f.eks. *dom* for *dum*), blant de mest dominerende avvikstypene.

Feilaktig dobbel og enkel konsonant er også en frekvent feiltype i det danske materialet, f.eks. *skrækelig* (for *skrækkelig*), *gameldags* (for *gammel-dags*) og *hinnanden* (for *hinanden*) (Andersen 1992) og *gammle* (for *gamle*) og *grædder* (for *græder*) (Sandersen 1983). For at de norske rettskrivningsnormalene skal romme flest mulig talemålsvarianter, spesielt nynorsknormalen, kan man enkelte ganger innen de enkeltstående valgfrie formene velge mellom enkel og dobbel konsonant. Noen ord har sidestilte former med eller uten dobbel konsonant (f.eks. *kome* eller *komme*, *hammar* eller

hamar i nynorsk), for noen ord er valgfriheten lagt inn i skillet mellom rettskrivningsnormalen og læreboknormalen (f.eks. *dommen* eller [*domen*], *rommet* eller [*romet*] i nynorsk), mens andre ord bare kan ha enkel konsonant. Systemet er tydelig inkonsekvent, og problemet er dels avhengig av hvilken talemålsvariant språkbrukeren har.

Valgfriheten som er innført for enkeltord, dvs. de talemålsrelaterte skriftspråklige avvikene som f.eks. valgfrihet mellom vokaler i enkeltord og valgfrie former med og uten stum konsonant, ser ikke ut til å ha den effekten på forholdet mellom skrift og tale som det er tenkt at den skal ha. Valgfriheten har kanskje slått feil fordi den ikke er konsekvent, i enkelte tilfeller krever f.eks. skriftnormalen stum *d*, men i andre tilfeller kan man velge denne konsonanten bort. Avvikene i det norske materialet kan også skyldes at de norske språkbrukerne stoler på samsvaret mellom lyd og skrift som prinsipp for skriftnormalene, men der kan de bli "snytt" i mange sammenhenger. I motsetning til den norske situasjonen kan vi sette den danske. Nettopp på grunn av talemålsutviklingen kan danske språkbrukere i svært få sammenhenger stole på samsvaret mellom lyd og skrift. Likevel viser feiltypene fra det danske materialet at kravet om konsekvens innen en skriftnormal ikke nødvendigvis er mer tungtveiende enn kravet om talemålsrelatert valgfrihet, fordi de samme typene skriftmålsavvik er frekvente både for det danske og det norske materialet.

Ut fra min sammenligning ser det altså ikke ut til at utformingen av en skriftnormal er av stor betydning for rettskrivningen til den ferdigutdannede språkbrukeren. Om skriftnormalen man forholder seg til er med eller uten valgfrihet, har lite å si, fordi språkbrukeren skriver ikke feilfritt uansett. Når graden av valgfrihet innen en skriftnormal ikke har noen innvirkning på en språkbrukers skriveferdigheter, kan man kanskje konkludere med at det spiller liten rolle hvordan en skriftnormal er utformet.

VARIASJON SOM MÅL

Den svenske språkforskeren Ulf Teleman har videre kritisert den talemålsbaserte valgfriheten i de norske skriftnormalene fordi han mener at den er en belastning for språkbrukerne. Han hevder at valgfriheten skaper en "normfiksering" som gjør at språkbrukeren ikke kan stole på sin spontane innlæring. Teleman argumenterer derfor for at stor avstand mellom skrift og tale som følge av en fast norm, som i dansk, vil være enklere enn talemålsbasert valgfrihet innen skriftnormalen, som i norsk, fordi ingen norm

er bred nok til å dekke alle talemålsvarieteter, og dessuten er talemålet fullt av reduksjoner som aldri vil bli fanget opp av skriften (Teleman 1992:167).

Men i sin kritikk tar ikke Teleman hensyn til at valgfriheten i de norske skriftnormalene er et resultat av historisk utvikling og vektlegging av prinsipp for språkvurdering og språkregulering. Valgfriheten er en integrert del i de norske skriftspråkene, og den har vært et språkpolitisk virkemiddel det siste hundreåret. Først ble valgfriheten brukt for å sikre språklig uavhengighet fra dansk, så ble valgfriheten brukt for å tilnærme bokmål og nynorsk til hverandre og for å tilnærme skriften til talen. De offisielle målene for bokmål og nynorsk har blitt realisert gjennom større rettskrivningsreformer i løpet av det siste hundreåret. Sammenlignet med det danske skriftspråket har de norske skriftmålene vært gjennom mange og omfattende endringer. De permanent valgfrie formene er i dag i stor grad et resultat av dialekttilnærmingstanken, dvs. et ønske om at i hvert fall nynorsk skal romme mest mulig talemålsvariasjon, og nye valgfrie former blir i dag først og fremst brukt som et ledd i forenklingen av skriftspråkene, og som et ledd i fornorskingen av fremmedord, f.eks. *sjarter* eller *charter*, *polisj* eller *polish*, *seifeller* *safe*.

Selv om det har vist seg at det vanskelig lar seg gjøre å innlemme alle ønskelige dialektale trekk i en skriftnormal, som for eksempel nynorsknormalen, og fremdeles forvente en fullt ut oversiktlig – og for alle like brukervennlig – utforming (se mer om dette i f.eks. Sandøy 1993:20), tjener valgfriheten innen de norske skriftnormalene et formål. Valgfriheten er med på å underbygge og støtte opp om det særegne ved den norske talemålssituasjonen. Det vi ikke ønsker oss i Norge, er den situasjonen den danske språkforskeren Erik Hansen beskriver når han sier at mange av de riksmålstalende i Danmark “føler sig i deres gode ret at se ned på sociolekt- og dialekttalende” (Hansen 1981:109). Valgfrihet innen skriftnormalene kan altså være en fordel dersom variasjon i talemålet er et mål i seg selv. Ord og ordformer fra talemålet som blir akseptert, brukt og gjenkjent i skriftspråket, kan være med på å opprettholde og å øke aksepten for variasjon i talen. Skriftspråklige varianter som korresponderer med varianter i talemålet, kan være med på å legitimere talemålsvariantene, og de er med på å bygge opp en aksept for språklig mangfold. Allmenn aksept for språklig variasjon er viktig dersom man ønsker å beholde et dialektalt mangfold.

Den norske språkforskeren Tove Bull hevder sågar at valgfriheten i de norske skriftspråkene virker språklig bevisstgjørende, fordi den viser at en skriftnormal kun er én konvensjon blant mange mulige (Bull 1985:53).

Den dansk-norske språkforskeren Tore Kristiansen mener at den manglende valgfriheten i dansk skriftspråk gir seg utslag i en språklig usynlighet som frarøver danskene en viktig kilde til markering av identitet (Kristiansen 1994:3). Han hevder også at det er den danske språkpolitikken som er årsaken til den sterke overnormen som man finner både i skrift og tale (Kristiansen 1992:332). Ifølge Kristiansen er den norske språksituasjonen bygd på et demokratisk prinsipp, hvor variasjon i språket er akseptert og legitim.

Utenforstående er ofte skeptiske til valgfrihet innen skriftnormalene, fordi de mener at valgfriheten er med på å røpe skribentens klassetilhørighet. Likevel er valgfriheten i de norske skriftnormalene, gjennom tilnærmingstanken mellom bokmål og nynorsk, også med på å slette eventuelle tilhørighetsgrenser i skriftspråket. Man kan selvfølgelig velge å innta en viss posisjon gjennom "markerte" skriftspråksvarianter: Nå når jeg skriver denne teksten tar jeg f.eks. hensyn til at den er rettet mot danske lesere, og jeg har derfor valgt den skriftnormalen som ligger nærmest opp mot det danske skriftspråket – bokmål. Jeg har dessuten valgt å bruke bare to grammatiske kjønn – det er som nevnt tillatt å "velge bort" hunkjønn i bokmål. I valg av ulike varianter av ord har jeg valgt dem som ligger nærmest opp til dansken, f.eks. *frem* fremfor *fram*, og dette er eksempler på bevisste språklige valg jeg tar som skribent. I Norge kan man velge å lese denne teksten politisk. Ut fra valget av konservativt bokmål som skriftform, kan teksten indikere at min politiske farge er blå, ettersom det konservative bokmålet er det vanligste i konservativ presse. Formene kan også tyde på at jeg kommer fra det sentrale østlandsområdet. Valgene av skriftmålsvarianter har likevel ikke nødvendigvis noe med reell identitet å gjøre, jeg kommer fra Vestlandet og min politiske farge er ikke blå.

Selv om man kan velge å la skriftspråket si noe om skribenten, er det nok likevel å gå for langt å hevde at det nødvendigvis vil viderebringe noe om min "alder, dialekt, køn, sociale status, humør, tandstilling og helbred" (Detlef og Lund 1986:36). Som norsk språkbruker kan man like gjerne velge å bruke "umarkerte" (dvs. de mest brukte) former. Dessuten har man ikke alltid behov for valgfrie varianter for å markere en viss tilhørighet, man kan ofte like gjerne bruke ordvalget eller skriftspråkssjangeren som markør.

Forskjellene mellom den danske og den norske skriftmålssituasjonen bunner i forskjellige syn på skriftspråk og språk generelt. I Norge er skriftspråk mer enn bare et kommunikasjonsredskap: skriftspråket er en identitetsmarkør. Selv om det ser ut til at valgfriheten ikke har noen særlig inn-

virkning på rettskrivningen, er den i Norge et viktig personlig uttrykk. Konklusjonen min er derfor at skriftspråk er mer enn rettskrivning.

NOTER

1. En skriftnormal er et bestemt sett av regler for hvordan språkvarieteter kan, og skal, skrives. Skriftnormalen er dermed en kodifisering av de mønster som gjelder for et skriftspråk. De norske skriftnormalene er formelt fastlagte, og de har sitt konkrete uttrykk gjennom ordbøker, ordlister osv.
2. Formene med og uten skarpe parenteser ("klammer") har ikke samme status i skriftnormalene; mer om dette senere i teksten.
3. Norske substantiv hører til ett av tre grammatiske kjønn: hunkjønn, hankjønn eller intetkjønn. Grammatisk kjønn er en iboende egenskap ved substantivet. Man kan normalt ikke se av formen på et substantiv hvilket grammatisk kjønn det er, og substantivene kan heller ikke skifte grammatisk kjønn ved bøyning. Fordi talemålet i de forskjellige delene av Norge har ulikt kjønn på en del substantiv, finner vi en rekke ord som kan ha to eller tre kjønn.

LITTERATUR

- Andersen, Torben m.fl. (red.) (1992): *Stavefejl. En undersøgelse af stavefejlsmønstre i gymnasiet*. Undervisningsministeriet, Gymnasieafdelingen, København.
- Bull, Tove (1985): Lesing og barns talemål. *Tromsøstudier i språkvitenskap VII*. Oslo: Novus.
- Byberg, Jan E. (1993): Den smale veg? Å representera Landslaget for norskundervisning i Norsk språkråd. *Norskleraren* 5. s.55-57.
- Detlef, Claus og Lund, Jørn (1986): *Stavning. Dansk rettskrivning – rettskrivning i dansk*. København: Dansklærerforeningen.
- Elbro, Carsten, Jansen, Mogens og Löb, Henrik (1981): Hvor godt lærer og staver barn i dag? Om læsning og retstavning i folkeskolens danskundervisning – prosesser, standpunkter, vilkår, problemstillinger. *Det centrale uddannelsesråd. Modersmålsoppgaven; Arbejdspapir nr.3*. København.
- Hansen, Erik (1981): *Skrift, stavning og rettskrivning*. København: Reitzel.
- Hoel, Trude (1995): *Rettskrivingsnormaler – til hjelp eller besvær? En vurdering av 'vide' og 'snevre' rettskrivningssystem i skandinaviske språk*. Hovedoppgave i nordisk språk og litteratur (upubl.). Kristiansand og Oslo: Høgskolen i Agder/Universitetet i Oslo.

- Jacobsen, Henrik Galberg (red.) (1992): Danske Dobbeltformer. Valgfri former i retskrivningen. *Dansk Sprognævns skrifter nr. 18*. København: Munksgaard.
- Kristiansen, Tore (1992): Skal skolen kræve rigsdansk? *Uddannelse. Undervisningsministeriets tidsskrift* juni, s. 331-338.
- Kristiansen, Tore (1994): Det gode sprogsamfund: det norske eksempel. *Nydanske studier* nr. 21. København: Dansk lærerforening.
- Sandersen, Vibeke (1983): *Skolestile og skriftsprogshnormen. En undersøgelse af udvalgte stile fra 9. klasse og 4. klasse*. København: Danmarks Lærerhøjskole.
- Sandøy, Helge (1993): Kjønnnet på ord – eit problem. *Språklig Samling* 1. s. 20-21.
- Teleman, Ulf (1992): Norsk språknormering i fagelperspektiv, några kommentarer österifrån. *Maal og Minne* 3-4. s. 161-172.
- Tønnessen, Finn Egil (ed.) (1993): The IEA Reading Literacy Study and Results from the Nordic Countries. *Scandinavian Journal of Educational Research* nr. 1.
- Vikør, Lars S. (1995): *Nynorsk rettskriving og ordtilfang – historisk bakgrunn og situasjonen i dag*. Manuskript. (Foredrag, fagleg-pedagogisk dag. Oslo 3.1.1995.)
- Wiggen, Geirr (1982): *Rettskrivings-studier I. Talemålskorrelative normavvik i grunnskoleelevers skriftlige arbeid: Norsk forskningsstatus 1981*. Oslo: Novus.